

**La configuració del
paisatge medieval:
el comtat de
Barcelona fins el
segle XI**

An aerial photograph showing a winding road that curves through a valley. The road is light-colored and has several vehicles on it. The valley is filled with green fields and some buildings. In the background, there are large, forested mountains under a clear sky.

la. part

La dinàmica del paisatge

1. Les interaccions dels sistemes abiòtic, biòtic i antròpic

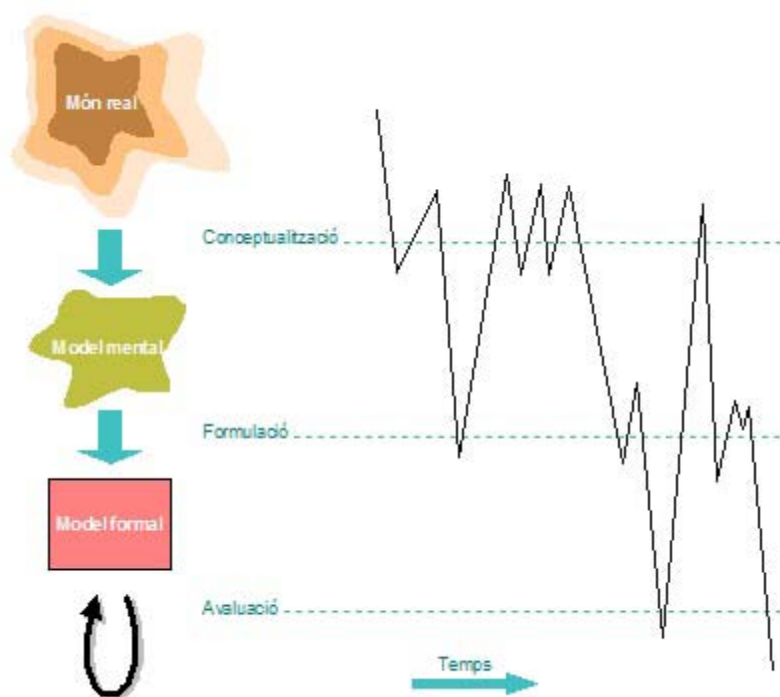
Seguint el plantejament que he fet a la introducció, on he exposat de manera resumida (figura 1) com els paisatges són resultat de les interaccions entre els sistemes abiòtic, biòtic i antròpic al llarg del temps, tractaré ara amb més detall aquesta qüestió.

És important endinsar-s'hi ja que pel desenvolupament posterior de l'estudi seran habituals les referències a les interaccions que s'exposen en aquest capítol. És important també per remarcar la no linealitat dels fenòmens que aquí s'estudien i pel fet que disposar d'un model és fonamental a l'hora d'interpretar i posar en relació informacions que, inevitablement, sempre seran parcials i fragmentàries.

El model també ho és de fragmentari, certament, però la seva formulació inicial permet seguir un procés sistemàtic de discussió i de millora, que és el que en definitiva es pretén, i a més, explicita les pautes i criteris a partir dels quals s'interpreta la informació, fet que la fa contrastable i revisable; dues condicions indispensables per a la recerca científica.

Figura 3

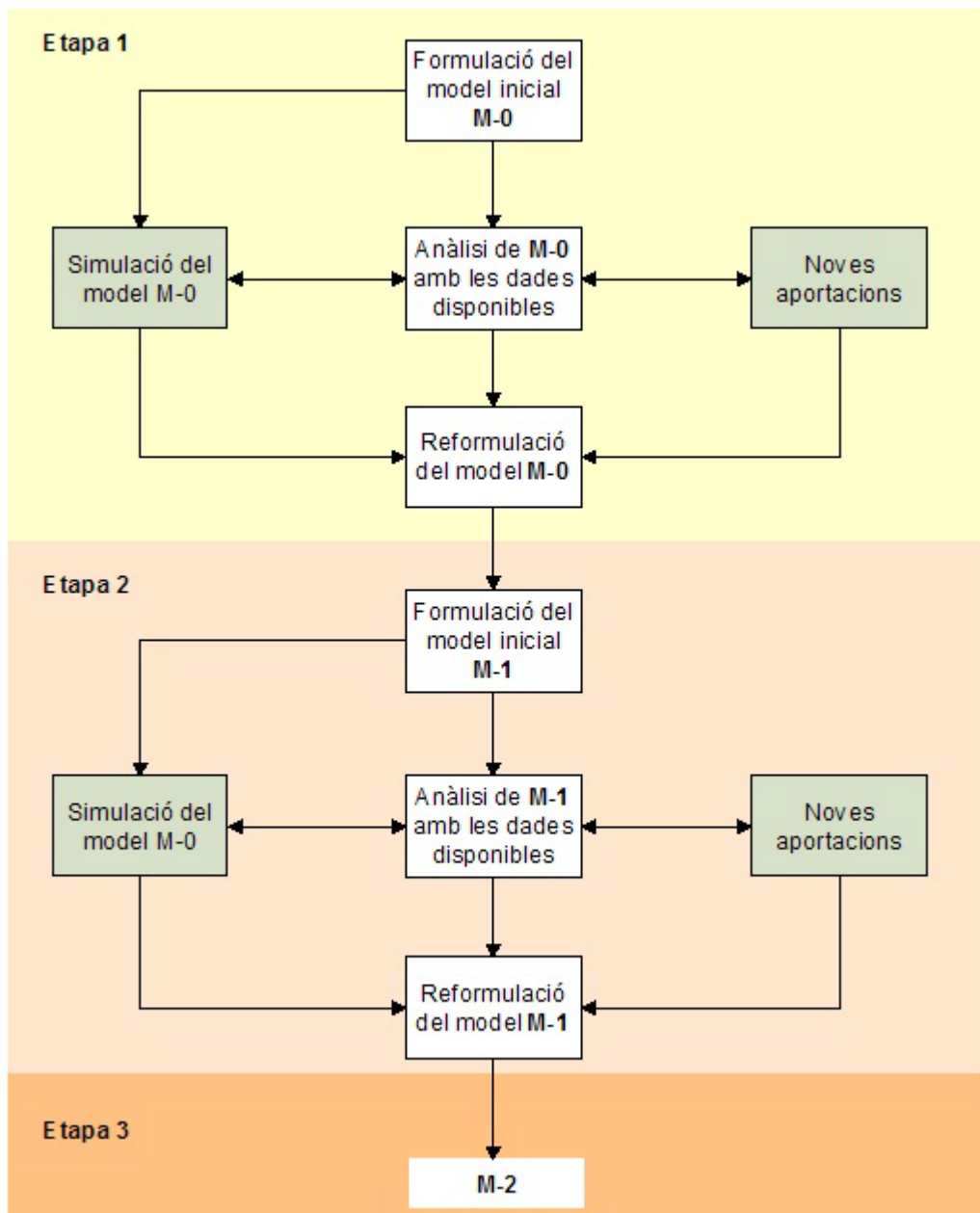
Les fases de desenvolupament d'un model formen part d'un procés iteratiu (Aracil: 1978, pàg. 136).

Tal i com es mostra a la figura 3, el procés de desenvolupament d'un model és un procés iteratiu, no pas linealment progressiu, entre les fases de conceptualització, de formulació i d'avaluació, que permet un treball de perfeccionament i ajust posterior, tal com es representa a la figura 4.

Figura 4

Les etapes en la construcció d'un model se succeeixen a partir de la simulació i la incorporació de les noves aportacions que aquesta genera (Aracil: 1978, pàg. 144).

El procés de construcció del model porta fins a la simulació i a l'ajust progressiu a partir de contrastar els resultats obtinguts. Aquesta és una fase realment complexa, ja que la formulació que ha de permetre la simulació i la quantificació de les variables no és pas simple. En ocasions la quantificació es fa difícil, per no dir impossible, però amb tot, la disponibilitat del model com a referència esdevindrà una ajuda clau en un procés que mai s'ha d'entendre com a definitivament tancat.

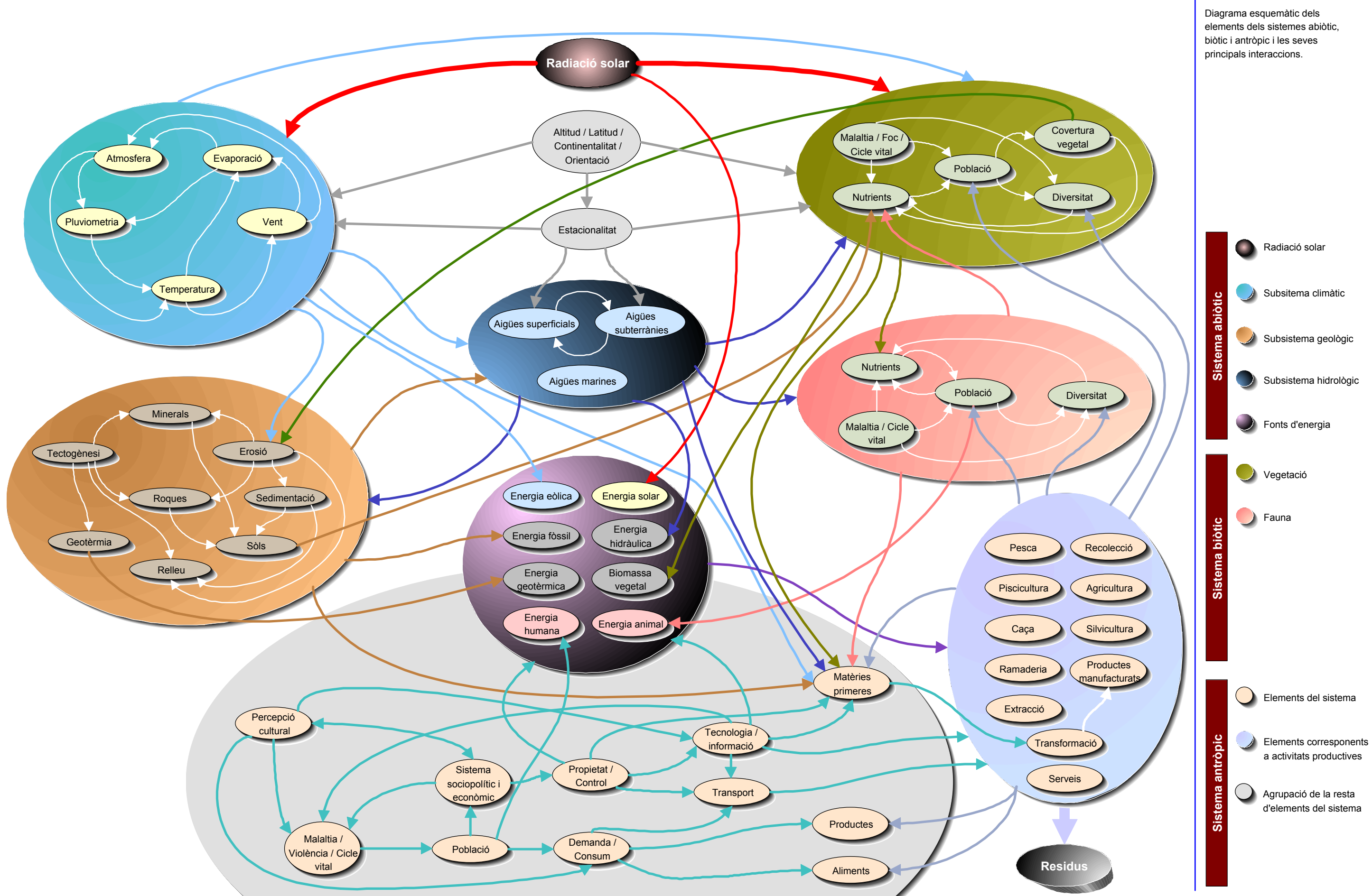

Diagrama esquemàtic dels elements dels sistemes abiòtic, biòtic i antropològic i les seves principals interaccions.

Al cap i a la fi, la recerca no deixa de ser un procés de progressiva interrogació i diàleg entre una realitat i les nostres percepcions; una recerca de respostes a les nostres necessitats.

El model de la figura 5 desenvolupa i aprofundeix l'explicació de les interaccions representades a la figura 1 dins dels tres sistemes considerats i entre ells. Aquesta representació és esquemàtica i centrada en els punts més rellevants.

El model com a tal no té pròpiament un punt d'inici, tot i que la radiació solar representa l'entrada principal d'energia que actua des de l'exterior de les interrelacions assenyalades.

A banda d'aquest element, el model contempla la climatologia, la geologia i la hidrologia com a integrats del sistema abiòtic. En el sistema biòtic es representen separatament la vegetació i la fauna i, finalment, el sistema antròpic es representa a través d'una multiplicitat d'elements, amb una agrupació específica pel que fa referència a les activitats productives i una altra per les fonts d'energia utilitzades en l'activitat humana.

A primera vista, l'estructura del diagrama de la figura 5 pot transmetre un aspecte caòtic. Si observem, però, en adonarem que la complexitat representada, tot i ser elevada, no és pas difícil de llegir.

Cal remarcar el fet que el diagrama és una representació de les interaccions principals i que, en conseqüència, no és exhaustiu si bé sí que representa, o s'hi ha volgut representar, allò que podem considerar més significatiu. El nivell de desenvolupament del diagrama cal situar-lo en el de la formalització, sense que en cap cas haguem entrat de manera sistemàtica en la d'avaluació mitjançant la simulació. Un estadi que no és per ara necessari per al nostre objectiu, i que segurament esdevindria precipitat.

Com ja he assenyalat, la lectura del diagrama no necessàriament ha de seguir un sentit lineal ni cal cercar-hi un inici i un final. Fonamentalment ens permet identificar els elements i les interaccions que constitueixen el sistema. Establir els nivells de les diverses variables, i més concretament en aquest cas, els nivells per aquelles de les quals tenim dades, constituirà part dels continguts exposats a la tercera part d'aquest estudi.

El diagrama ens mostra un element clau extern, que aporta la principal energia que nodreix el sistema: la radiació solar. Dos factors juguen un paper determinant sobre l'acció d'aquesta radiació en el moment que l'anàlitzem a una escala que no sigui exclusivament global: per un costat tenim l'efecte de l'altitud, la latitud, la continentalitat i l'orientació; per l'altre, depenent de l'anterior, l'estacionalitat, no

solament climàtica, sinó també en els propis cicles de cada sistema i subsistema, especialment en els casos del sistema abiòtic i biòtic, sobre els quals hi incideix directament.

A partir d'aquí, he diferenciat i agrupat elements tal i com s'exposa a continuació.

Subsistema climàtic

Atmosfera:

Entesa tant en les seves condicions meteorològiques com pel que fa referència a la seva composició i les variacions que experimenta. Pensem per exemple en la importància que té aquesta variable en un fet com el de l'efecte hivernacle, tant candent actualment.

Evaporació:

Comprèn tant la que genera la radiació solar, com la que es deriva de l'activitat geològica, com la derivada de la transpiració en el sistema biòtic.

Vent:

Ens defineix una variable referida a la pròpia dinàmica de l'atmosfera, amb transcendència pel que fa al les formes com circulen i es redistribueixen els seus components.

Pluviometria:

Esdevé un element clau, especialment per la determinació que exerceix sobre la disponibilitat d'aigua, sobre l'erosió, i les possibilitats de desenvolupament del sistema biòtic.

Temperatura:

Presenta una importància equivalent de determinació pel que fa a l'acció erosiva i al desenvolupament dels sistema biòtic. Està directament vinculada als fluxos atmosfèrics i al vent des del moment que apareixen els desequilibris tèrmics en extensió i alçada.

Subsistema geològic

Tectogènesi:

Representa un element fonamental en la configuració de l'escorça terrestre i deriva de la pròpia energia interna de la terra. En certa manera es pot considerar un element quasi extern, com és el cas de l'energia solar. Té una importància clau en la *composició mineralògica* i en el procés de formació de les *roques*, i en la configuració del *relleu*. Esdevé l'origen de *l'energia geotèrmica*.

Erosió:

Conseqüència quasi totalment de l'acció d'agents externs als subsistema geològic, com l'acció de les aigües, l'acció vegetal i animal i l'activitat humana. Esdevé element clau en el modelat del territori, alhora que els processos de *sedimentació* que s'en deriven configuraran la disponibilitat de *sòls* de diferents característiques i composició.

Subsistema hidrològic

Hi he diferenciat les *aigües superficials i subterrànies*, la disponibilitat de les quals està en relació amb les característiques climàtiques i a l'estacionalitat, així com amb les condicions geològiques. Es consideren igualment en aquest grup les *aigües marines*, amb la seva pròpia dinàmica de mareas i corrents, i la seva incidència sobre el clima, que s'assenyala indirectament al considerar el factor de continentalitat. El subsistema hidrològic és determinant per al desenvolupament de la vida, és un agent actiu en les transformacions geològiques, és font de matèria primera i origen de l'energia hidràulica, obtinguda de diverses formes.

Subsistema vegetal

Com a elements centrals d'aquest subsistema he assenyalat la *població* i la seva *diversitat*. El nivell de població vegetal incideix directament en la configuració d'una *cobertura vegetal* del sòl, en relació directe amb la vulnerabilitat dels agents erosius. A banda de la radiació solar, la disponibilitat de *nutrients* i *l'acció de la malaltia, el foc i altres agents accidentals* i el propi *cicle vital*, seran determinants.

Subsistema faunístic

Seguint una estructura similar a la del subsistema vegetal, els elements centrals són *població* i *diversitat*. La disponibilitat de *nutrients, la malaltia* i el *cicle vital* determinen internament els nivells de població.

Fons d'energia

S'agrupen aquí les diverses energies emprades per l'activitat humana atenent a la seva font, independentment de la seva complexitat tecnològica i/o nivell d'ús. L'energia elèctrica no hi figura explícitament atesa la diversitat de fonts que en permeten l'obtenció.

Les diverses energies i les seves fonts s'assenyalen mitjançant les relacions amb els altres subsistemes i/o elements.

Sistema antròpic

Els elements considerats en aquest sistema s'han separat, agrupant en un conjunt específic els que corresponen a *l'activitat productiva*, encarregada

de satisfer les necessitats i la demanda de *productes* i *aliments* de la població. Directament de l'activitat productiva hi ha una connexió amb un element extern, que identifiquem com a *residus*. Apareix com a element extern en tant que cal considerar que pràcticament tota activitat ho és de productora de residus; els que assenyallem aquí, però, són aquells que per les seves característiques o tractament precisament surten dels sistemes i no són reincorporats als cicles: no són reciclats.

De la mateixa manera que en el sistema biòtic, s'ha considerat com a central l'element *població*, les oscil·lacions i accions de la qual són vinculades a la resta d'elements: la *percepció cultural*, filtre que estructura la interpretació de la informació i els comportaments; el bloc format per *malaltia / violència / cicle vital*, amb incidència directa sobre el nivell de població, ja sigui com a conseqüència d'efectes naturals o també culturals, com és el cas de la violència; el *sistema sociopolític*, que regula els mecanismes de comportament col·lectiu, incideix sobre el tipus i els mecanismes de *propietat i control* d'altres elements claus com les fonts d'energia, la tecnologia i la informació, les matèries primeres, etc.; la caracterització de la *demanda i el consum* de *productes* (inclosos els serveis) i els *aliments* dependents en bona part de percepcions culturals; les possibilitats que ofereixen el *nivell tecnològic* i la *informació*, determinants per a la definició de les estratègies d'explotació de recursos (*matèries primeres*), les tecnologies energètiques i de *transport*.

Lògicament els diversos subsistemes no solament actuen al seu propi nivell, sinó que interaccionen amb els altres subsistemes, tal i com s'assenyala a la figura 5.

Per a la construcció del model he fet ús dels que apareixen en diverses publicacions, tant de tipus arqueològic, com geogràfic, com referides a la dinàmica de sistemes¹¹. A partir de la informació que presentaven he seleccionat els elements i he definit les interaccions. El fet de no haver adoptat cap d'aquests models directament respon a una intencionalitat concreta de donar-li un enfoc i una presentació que permetessin encaixar-lo més clarament amb el que s'exposa al capítol següent.

Interessa plantejar-se ara quina és la traducció espacial d'aquests processos, la seva dinàmica temporal i els processos de canvi. A aquestes qüestions es dediquen els dos capítols que completen aquesta part.

11

ARACIL: 1978, pàgs. 209-254; BOLÓS: 1992b, pàgs. 17 i 19; BOLÓS: 1992c, pàgs. 31-46; RIBAS: 1992, pàgs. 135-143. Altres lectures que m'han estat especialment útils i suggerents per a l'elaboració d'aquest capítol són: BUTZER: 1989; LACOSTE: 1977; MARTÍNEZ: 1984; MORIN: 2001a i 2001b.

2. La diferenciació i l'especialització dels espais

Entès el paisatge com a geosistema, es desprèn del capítol anterior que de la interacció entre els sistemes abiòtic, biòtic i antròpic n'ha de sorgir necessàriament una diferenciació i especialització d'espais que és canviant en el temps i, també, segons l'escala de la nostra observació.

El predomini d'uns elements sobre els altres, que no és pas mesurable exclusivament per l'extensió de territori que ocupen, ens permet establir una classificació de paisatges en funció del sistema dominant. Les classificacions possibles, però, són segurament infinites.

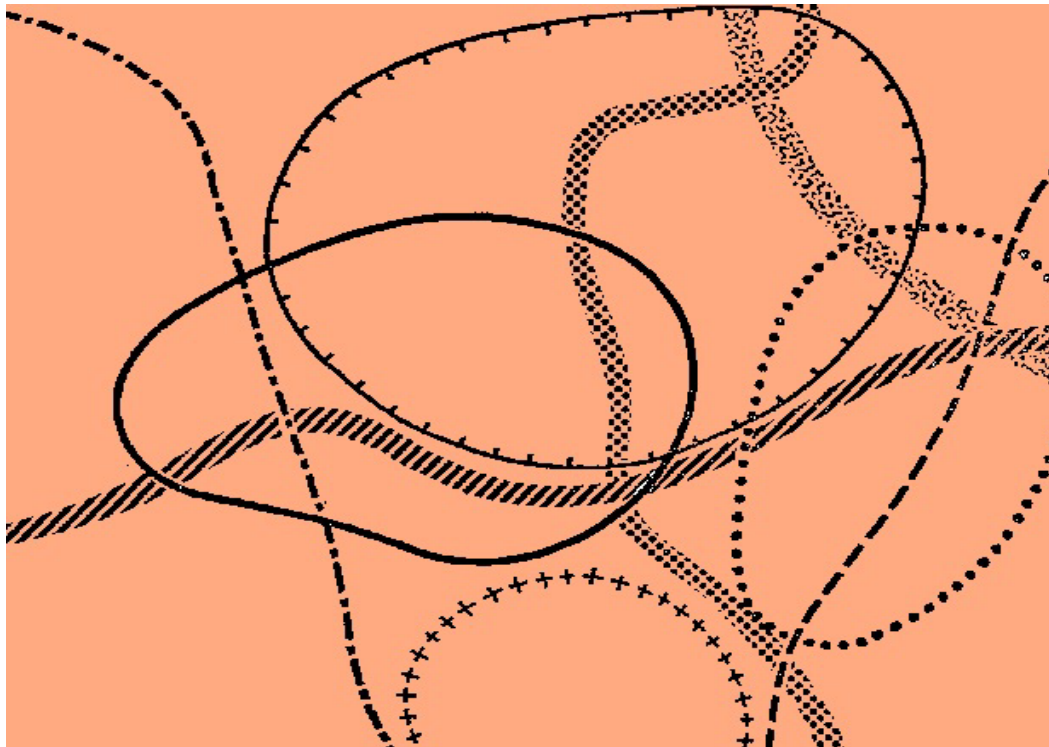
Per l'objecte d'aquest estudi, en el que primarà l'anàlisi de les variabilitats provocades per l'acció antròpica, ens interessa més centrar-nos en una classificació basada més en els usos dels espais.

Sigui quina sigui l'escala d'observació escollida, sigui quina sigui la classe d'espai en la qual centrem la nostra atenció, sempre cal tenir present que els seus límits són permeables atès que cap espai és tancat sobre si mateix. Pròpiament, ni tant sols considerant el conjunt de la Terra ho podríem fer; recordem com a la figura 5 s'assenyala l'acció de la radiació solar, per exemple.

Vull reprendre aquí breument el problema de la delimitació que plantejava en la memòria de llicenciatura (MAURI: 1997a, pàg. 52) quan afirmava: *“Cada un dels sistemes que interactua en l'espai té la seva pròpia territorialitat; en alguns casos aquestes poden ser coincidents, però sovint no serà així. En realitat més aviat tindrem una superposició, en uns casos; unes àrees d'intersecció entre les territorialitats diferencials de cada sistema, en altres i, encara, una diferenciació espacial absoluta en altres.”*.

Aquesta qüestió no ha estat pas aliena a la selecció d'un territori com el del comtat de Barcelona i pel període que finalitza amb el segle XI, tot i assenyalant que ha calgut mantenir sempre aquesta perspectiva de permeabilitat de l'espai des del moment que aquest reflecteix les interaccions que s'hi donen, alhora que n'és suport. La figura 6, presa d'una obra ja clàssica, és prou il·lustrativa del que aquí he assenyalat breument, que s'enriqueix amb el comentari del propi autor.

Figura 6

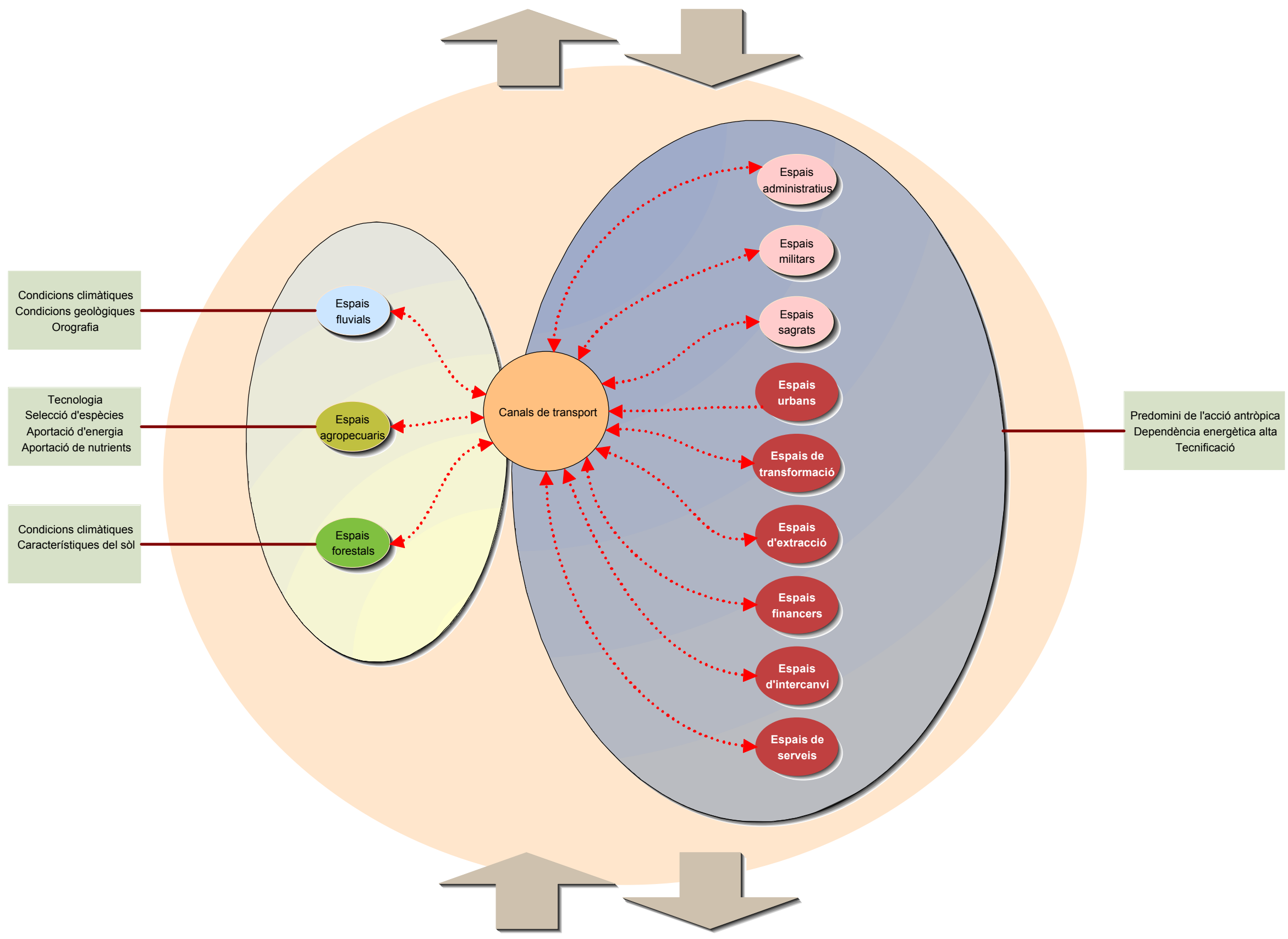

"Representació d'un cert nombre de conjunts espacials, tant "físics" com "humans"; els contorns d'aquests diferents conjunts no coincideixen; molt al contrari, s'encavalquen; cada fenomen prè en consideració ha de ser considerat en les particularitats de la seva configuració espacial. Els diferents conjunts espacials no estan designats per uns noms propis, sinó pels elements i les relacions característiques de cada conjunt" (LACOSTE: 1977, pàg. 48).

L'exploració de les fonts arqueològiques i documentals ens permetrà la identificació d'alguns dels elements en interacció en l'àmbit del comtat de Barcelona, i al coneixement de la seva incidència, de manera que puguem aproximar-nos a l'estudi de la configuració del paisatge, és a dir, a la identificació dels processos i de les interaccions. Això no ens ha de fer oblidar que aquest coneixement serà sempre fragmentari per les condicions que han influït sobre la conservació de les fonts d'informació i la seva recuperació.

Per interpretar la informació que ens arriba de manera fragmentària ens cal disposar dels models explicatius que ens permetin situar-la en el punt que li correspon dins el sistema al qual pertany. A la figura 7 es mostra un exemple de configuració d'espais diferencials tant per acció natural, com antròpica.

Aquesta especialització és sempre el resultat de la reducció del nombre dels elements que hi interactuen. Això és especialment rellevant en el cas de l'acció antròpica, caracteritzada per una reducció premeditada amb la finalitat d'extreure'n un rendiment superior, que implica habitualment la mobilització de gran quantitat d'energia. Aquesta capacitat d'acció pot arribar a crear subsistemes pràcticament artificials, tot i que no desconnectats dels altres, que no responen sempre a necessitats majoritàries, sinó que ho poden fer per la pressió de grups reduïts, però amb gran acumulació de poder, ja sigui pel control sobre les percepcions culturals, el sistema sociopolític i econòmic, la tecnologia, etc.

Exemple del paisatge d'un àmbit d'estudi, amb representació de diferents espais especialitzats. Alguns s'associen al sistema dominant, mentre que altres se situen en una posició residual.

- Fluxes d'entrada i sortida
- Àmbit en estudi
- Espais del sistema dominant
- Espais de sistemes residuals

Aquesta capacitat d'intervenció i de mobilització de recursos i d'energia introdueix un element clau per entendre el que identifiquem com a processos de degradació: la capacitat de càrrega d'un sistema. Tot i que difícil d'establir, sempre existeix un llindar a partir del qual un o diversos elements que componen un sistema reculen o arriben a desaparèixer. Penso que és important aquesta consideració, especialment quan les característiques de la nostra societat actual i certs clixés històrics tendeixen a dibuixar una imatge del passat propera a un món més respectuós amb la natura i amb comportaments més adaptatius. La recerca més aviat sembla desmentir-ho. No podem pas pensar que els estralls de tot tipus en la història de la humanitat són exclusius de la nostra època, malgrat que la capacitat de mobilització de recursos i energia actual sigui extraordinàriament superior a la del període estudiat aquí.

Mitjançant el diagrama de la figura 7 es representa un exemple possible d'un paisatge en el qual s'identifiquen diversos espais especialitzats, i s'assenyalen els elements predominants en cada un d'ells per als sistemes abiòtic, biòtic i antròpic.

S'hi representa un paisatge en el qual trobem diversos espais, amb una jerarquització que podem establir en funció d'identificar el sistema dominant al qual responen. En cada un d'ells predomina, d'una o altra manera, el sistema abiòtic, el biòtic o l'antròpic, però en el conjunt del paisatge resultant hi ha també una dominància que cal identificar. Des d'una perspectiva fisonomista parlariem d'un paisatge urbà, industrial, agrari, etc.

En aquest cas identifiquem diversos espais d'entre els quals uns, amb clar predomini del sistema antròpic, els identifiquem com a dominants (espais urbans, de transformació, d'extracció, financers, d'intercanvi i de serveis), mentre altres apareixen en una posició secundària (espais administratius, militars i sagrats) i altres (espais fluvials, agropecuaris i forestals) apareixen connectats al concepte d'*espais residuals*. En aquest cas concret considerariem com a residual l'espai forestal, per exemple, no solament per la seva minsa extensió (seria una situació possible) sinó també per la valoració o percepció que es tindria en el marc del sistema dominant, on l'espai forestal no és gaire més que una reserva de sòl a urbanitzar, posem per cas. Els espais agropecuaris tindrien la mateixa consideració no pas pel fet que el sistema no tingui una demanda de productes agropecuaris, que la tindria i li serien subministrats des de fora, sinó pel fet que l'activitat se situa igualment en una posició de retrocés o estancament davant les tendències dominants en l'àmbit estudiat.

Tot el conjunt es presenta entrellaçat pels canals de transport, entesos des d'una perspectiva àmplia. Comprenen tant els camins, com les autopistes, com les xarxes de transport d'energia, com les línies telefòniques, etc. Alguns dels canals també apareixen connectats amb el concepte d'espais residuals. Un exemple pot

ser l'abandonament o desaparició de les vies pecuàries en una zona urbanitzada.

La manera com aquesta situació es transforma en el temps és el que es desgrana al capítol següent.

3. Temps i canvi

En els dos capítols anteriors s'han plantejat, per un costat, la incardinació de l'activitat humana en una visió geosistèmica que integra i pren en consideració els sistemes abiòtic, biòtic i antròpic, mentre a continuació s'ha fet èmfasi en la concepció dinàmica d'aquest sistemes i de les seves interaccions. Centrant-nos més en l'acció antròpica, s'ha plantejat després l'especialització dels espais i, indirectament, s'ha fet esment també del seu comportament dinàmic a l'exemplificar un paisatge teòric amb espais dominants i residuals (figura 7). Una situació que solament és possible si se succeeixen processos de canvi que modifiquen les condicions i la jerarquia dels espais.

Tot plegat ens situa davant de dos qüestions clau per a la recerca històrica: el temps i el canvi. En aquest sentit, ens cal aclarir quin és el concepte de temps, que cal diferenciar de la cronologia, i de quina manera copsem el canvi i, en definitiva, la dinàmica dels sistemes que estudiem.

Possiblement el concepte de temps no ha merescut sempre entre els historiadors l'atenció que calia, sigui per la confusió del concepte amb la cronologia, sigui per la consideració d'aquest com una magnitud absoluta independent que actua com a contenidor dels fenòmens.

Aquesta consideració, que no s'ha mostrat útil en darrera instància, ha esperonat a una reflexió, no pas de fa poc temps, que es recull perfectament documentada en un llibre publicat per Julio Aróstegui, on conclou que *"El verdadero tiempo de la historia es, pues, aquel que se mide en cambio frente a duración. (...) Tiempo es la denotación del cambio con arreglo a una cadencia de lo anterior y lo posterior, que en principio es posible medir y que en las realidades socio-históricas es un ingrediente esencial de su identidad, pues tales realidades no quedan enteramente determinadas en su materialidad si no son remitidas a una posición temporal"* (ARÓSTEGUI: 1995, pàgs. 178-179).

El mateix autor ens proposa mes endavant, com a resposta al problema que aparentment genera l'enfoc sistèmic que venim plantejant, la utilització necessària de models i afronta el problema de la periodització històrica encunyant el concepte d'*espai d'intel·ligibilitat*, que defineix com *"Aquel lapso de tiempo en el que una combinación determinada y bien caracterizada de factores ambientales, ecológicos, económicos, culturales y políticos, y todos los demás pertinentes, permanece conformando un sistema de algún tipo, cuyo modelo puede ser establecido,..."* (ARÓSTEGUI: 1995, pàg. 227).

En aquest marc no podem deixar de prendre en consideració el segon principi de

la Termodinàmica i el concepte d'entropia, que ens situen davant la irreversibilitat dels processos i esdevé fonamental tant per afrontar l'anàlisi dels sistemes en les seves interaccions, com dels propi processos de canvi, i ens porta a dues qüestions fonamentals per a la nostra tasca com són la identificació d'antecedències i de la mesura de fins a quin punt condicionen situacions successives, i l'acumulació, entesa aquesta com la impossibilitat que una situació en un moment determinat no succeeixi sobre un estat anterior.

Considero fonamental deixar assentat que no és possible la reversibilitat i, per tant, la concepció cíclica del temps entès com a repetició o recuperació de situacions anteriors d'un sistema; que cada situació esdevé sobre d'una d'anterior que dona lloc a un procés acumulatiu; i que aquesta acumulació condiona les successions de manera que no sempre es pot considerar la nova situació com l'única possible ni com a necessàriament la més òptima.

Ni el temps entès com a denotació de canvi és cíclic, ni l'anàlisi es pot plantejar pas des d'una perspectiva simplificadora a través de la linealitat.

Els nivells de les variables que constitueixen un sistema estan canviant i/o fluctuant constantment sense que això impliqui que el canvi, en el sentit que ens interessa aquí, sigui també constant en el conjunt del sistema. Que copsem el canvi a través del moviment no signifiqui que tot moviment esdevingui canvi.

Tot plegat ens situa davant d'una qüestió gens banal: l'objecte teòric de la investigació històrica. Tinc aquí un interès especial en prendre novament referències de l'obra de Julio Aróstegui en el punt en el qual es planteja donar-hi resposta a través del concepte d'*esdeveniment*:

“Una definición lógica y física ha sido elegantemente formulada por G.H. von Wright al decir que “un acontecimiento consiste en un par de estados sucesivos”. Esta sencilla formulación enseña más sobre el carácter del acontecimiento que muchas páginas de disquisiciones retóricas. El acontecimiento, (...) “Puede analizarse [definirse] mediante la noción de estado de cosas”. “Estado” y “acontecimiento” son, en consecuencia, dos situaciones correlativas que podemos considerar dialécticamente entrelazadas al no tener significado la una sin la otra. Acontecimiento es también, en ese caso, el agente de cambio de estado. Acontecimiento significa ruptura, solución de continuidad, el punto final de la permanencia, de la duración.

Un acontecimiento no adquiere su sentido sino en el preciso contexto del estado y el sistema donde se produce. En sentido lógico, el acontecimiento podría ser asimilado al “instante”, pero el concepto de acontecimiento

incluye más cosas que el de instante, puesto que, en buena manera, el acontecimiento es la atribución de unidad en el tiempo y en el significado a una ruptura cuyo equivalente temporal no es fijo.” (ARÓSTEGUI: 1995, pàgs. 209-210).

M'he de referir ara, necessàriament, als conceptes bàsics que ha incorporat la recerca arqueològica després de la difusió i la generalització de la metodologia desenvolupada en els treballs d'Eduard C. Harris a partir de 1975¹². Deixaré de banda les implicacions metodològiques pel que fa al treball de camp i als sistemes de registre, per centrar-me en els aspectes estrictament conceptuals.

Eduard C. Harris replanteja profundament la funció de la recerca arqueològica quan defineix com a objecte d'estudi el que ell anomena *Unitats Estratigràfiques*. Un terme que certament ha fet fortuna. La Unitat Estratigràfica, definida per aquest autor com **una acció en el temps**, és fa equivalent al concepte d'esdeveniment. Conté en si mateix igualment el sentit lògic d'assimilació amb l'instant, però s'en diferencia, a l'igual que l'esdeveniment, per ser pròpiament també un indicador de canvi.

Això, que per un costat ens clarifica l'objecte de la recerca històrica, ens obliga a clarificar també quina és, doncs, la *matèria primera* amb la que treballa l'historiador: ni més ni menys que *la informació*.

El que aparentment és obvi, no ho resulta tant si ens aturem a reflexionar sobre el distanciament existent encara entre historiadors per causa de la diferència en les fonts que dominen, en una confusió profunda entre especialitat i disciplina.

La figura 8 complementa gràficament la concepció integradora de les fonts i la diferència entre esdeveniment i cronologia, a partir de tres exemples, tot i que molt sintetitzats, basats en informacions arqueològiques i documentals:

- L'excavació d'una tomba. En el seu procés de formació se succeeixen els canvis en un marge de temps cronològic molt breu.

- L'anàlisi d'un parament, en aquest cas del castell de Gelida, ens permet igualment identificar la successió de canvis, representables en la seva relació temporal també mitjançant un diagrama, però en un període cronològic molt més dilatat.

- Finalment en el tercer cas, els canvis de denominació d'un espai urbà,

---

12

Com a treballs principals per seguir aquest desenvolupament metodològic: HARRIS: 1975, 1979, 1991, 1992 i 1993.

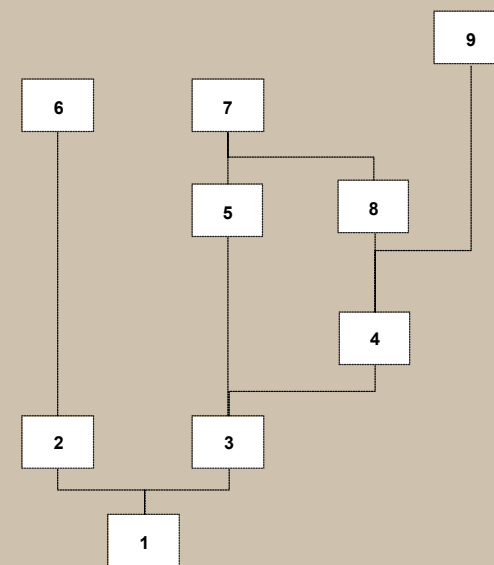
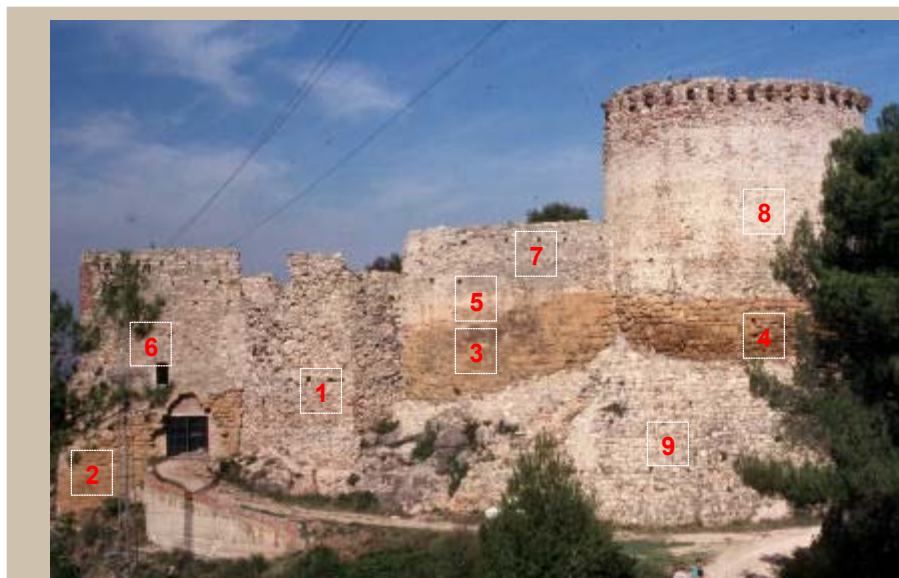

Segle VI

En aquests tres exemples podem observar la identificació de canvis a partir de la informació que ens ofereixen fonts diferents: una excavació arqueològica; l'estudi de paraments i la informació documental sobre la denominació d'un espai urbà.

El diagrama representa la seqüència temporal entre els elements documentats, mentre que a la dreta es representa la cronologia.

Santa Margarida de Martorell

Segle XV

Segle XIV

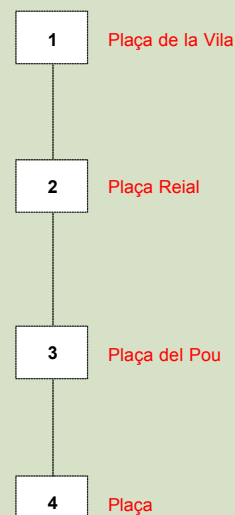
Segle XIII

Segle XII

Segle XI

Segle X

Castell de Gelida

1980

1819

1592

Segle XIV

Nucli antic de Martorell

registrats per informació documental, ens permeten seguir el mateix procés de representació dels esdeveniments i de la cronologia.

El fet que aquí defensi una orientació del treball en el sentit de la història total, que no de la totalitat; que identifiqui la informació com a matèria primera de la recerca i que, finalment, assenyali com a objecte d'aquesta recerca la comprensió dels processos de canvi des de la perspectiva sistèmica, fa imprescindible exposar la manera com obtindrem informació, com la gestionarem i com la convertirem en coneixement històric. A la resposta d'aquestes qüestions es dedica la segona part d'aquest estudi.